ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 209 ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Երեքշաբթի 13 Դեկտեմբերի 1888 Երեքշաբթի 13 Դեկտեմբերի ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 209

Տարեկան 10 բուլլի, վեց ամսոյ՝ 6 բուլլի, երեք ամսոյ՝ 3 ր. 50 կ., ամսոյ՝ 1 ր. 50 կ., Հատով 5 կոպեկ։
Ժամանողք գրուած են Թիֆլիսում ամենայն խմբագրատեղը։

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція «Норъ-Дары» կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւնները ընդունւում են ամեն ժամերում։
Յայտարարութիւնների գնահատ են 2 կ., բնիկներին համար կէս գնով։

ОТКРЫТА ПОДПИСКА
НА ЕЖЕДНЕВНУЮ ЛИТЕРАТУРНО-ПОЛИТИЧЕСКУЮ ГАЗЕТУ

„КАВКАЗЪ“

Въ 1889 году газета «Кавказъ» будетъ выходить подъ прежнею редакціею и по прежней программѣ, ежедневно, не исключая и понедѣльниковъ.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:
СЪ ПЕРЕСЫЛКОЮ:

Съ доставкою въ Тифлисѣ.	по Имперіи.	По почтовому союзу
На годъ . . 11 р. 50 к.	На годъ . . 13 р. — к.	На годъ . . 18 р. 40 к.
„ ½ года . 6 „ — „	„ ½ года 7 „ — „	„ ½ года 10 „ — „
„ 3 мѣсяца. 3 „ 50 „	„ 3 мѣсяца 4 „ — „	„ 3 мѣсяца 6 „ — „
„ 1 мѣсяцъ. 1 „ 50 „	„ 1 мѣсяцъ 1 „ 75 „	„ 1 мѣсяцъ 2 „ — „

Подписка принимается исключительно въ конторѣ редакціи. Тифлисъ, уголъ Головинскаго проспекта и Барятинской улицы, домъ Ротинова.
Для иногородныхъ адресовать: Тифлисъ, въ редакцію газеты «Кавказъ».
(Ъ.) 3—1

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ընդհանրապէս Թիւրքիայի և մասնաւորապէս Կ. Պոլսի, նոյնպէս և Պարսկաստանի «Նոր-Դար»-ի բաժանորդները կամ նրանք, որոնք կը կամենային առաջիկայ 1889-ի Թուականին «Նոր-Դար»-ը ստանալ, թող շտապեն բաժանորդ գրուել, որպէս զի առաջիկայ յունվարի 1-ից կարողանան ստանալ «Նոր-Դար»-ի համարները։ Բաժանորդ չգրուողը չպէտք է այնուհետև նեղանայ խմբագրութիւնից, եթէ համարները չ'ստանայ։ Այս առթիւ ինդրում ենք արտասահմանի այն բաժանորդներից, որոնք դեռ չեն վճարել իրենց բաժանորդագինը, բարեհաճեն առաքել առանց յետաձգութեան։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

—

Եղջարեւական
Առաջնորդութ։—Նպատակայարմար խորհրդածութիւններ Բ։
Քրոնիկոն.—Լուրեր։ Նամակ խմբագրին։
Քաղաքական.—Լուրեր։
Խառն Լուրեր։
«Նոր-Դար»-ի Հեռագիրները։
Բանասիրական.—Առաջին սէր (վերջ)։
Յայտարարութիւններ։

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Երկրիս կառավարչապետ Եղ. Դմիտրիևսկի-Կօրսակովին, որ ուղղած է Կովկասի հնահաւզասէրներին և յղեալ նամակին առաջիկայ 1889 Թուի սեպտեմբերի առաջին կիսում Թիֆլիսում պիտի բացուի Կովկասեան ցուցահանդէս գիւղատնտեսական և արդիւնաբերական առարկաների համար։ Այդ ցուցահանդէսի մէջ կը մտնեն հետեւեալ բաժինները. 1) գաղտավարութիւն, 2) այգեպանութիւն և բանջարաբուծութիւն, 3) գինեգործութիւն, 4) շերամապահութիւն և մետաքսահանութիւն, 5) ծխախոտի արդիւնաբերութիւն, 6) բամբակ, 7) բուսական ներկեր և ներկեր, 8) անտառաբանութիւն, 9) ձկնորսութիւն, 10) անասնապահութիւն և կաթնագործութիւն, 11) անային արդիւնաբերութիւն, 12) հող մշակելու գործիքներ։ Ցուցահանդէսի կանոնները, որոշեալ կարգով հաստատուելուն սահմանուց յետոյ, կը հաղորդուին մեզ որ որ հարկաւորն է։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐ *)

(Յուրգենեւից)

(Վերջ)

XXI

Հայրս ամեն օր գնում էր ձիով մի քանի գալու. նա ունէր անգլիական մի սքանչելի գոզ-ալխէտ, երկար վազով և բարակ յօնքերով անխոնջ և չար ձի։ Նրա անունը Էլէքտրիկ էր։ Բայց հօրիցս ոչ ոք չէր կարողանում նստել այդ ձին։ Նա մի անգամ, լաւ տրամադրութեամբ, որ վաղուց է չէր ունեցել, եկաւ ինձ մօտ. նա պատրաստւում էր ձիով գնալու և արդէն խթանները էլ կապցրել էր։ Ես խընդրեցի հօրս, որ ինձ էլ հետն առնէ։

—Աւելի լաւ է ել մի քան լսազանք, —պատասխանեց հայրս,—ապա թէ ոչ, դու քո ձիուդած ձիովդ չես կարող հասնել հօրիցս հասնել։

—Կը հասնեմ, ես էլ խթան կը դնեմ։

—Դէ, լաւ։

*) Տես «Նոր-Դար» № 208.

Այս մասին հաղորդելով Ձեզ, խոնարհաբար խնդրում եմ, Ա) ձեռք առնել բոլոր Ձեզանից կախուած միջոցները ժողովրդի մէջ ցուցահանդէսի մասին ուղիղ տեղեկութիւններ հաղորդելու և Ձեր խնամքին յանձնուած նահանգից կամ շրջանից որքան կարելի է ցուցահանդէսին շատ մասնակցողներ հանելու համար. Բ) Այդ նպատակով Ձեր անմիջական հսկողութեամբ կազմել ժամանակաւոր կոմիտէ տեղական վարչական անձերից և փորձուած հողագործներից ցուցահանդէսի կանոնները կատարելու նպատակով միջոցներ և հնարներ գործադրելու համար. և Գ) Ձեմնատվալեն ոստիկանութեան պաշտօնեաներին հասկացնել, որպէս զի նրանք ամենագործօն աջակցութիւն ցոյց տան տեղական ժողովրդին, ցուցահանդէսի համար նշանակուած առարկաները ցուցահանդէս բերելու և յետոյ առարկաները անվնաս և ամբողջովին պահպանելու մասին։

Ցուցահանդէսին վերաբերեալ բոլոր բանակցութիւնները պէտք է ուղարկել Կովկասի գիւղատնտեսական Ընկերութեան՝ ցուցահանդէսի կարգադրիչ յանձնաժողովին յանձնելու համար, ուստի ծրարների վրայ պէտք է գրուած լինի—«Ցուցահանդէսի վերաբերեալ» խօսքերը»։

Գեներալ-ադիւտանտ Դ. Ն. Դմիտրիևսկի-Կօրսակով։

Թիֆլիս, 12 դեկտեմբերի 1888։

ՆՊԱՏԱԿԱՅԱՐՄԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ.

Ասացինք, որ մեր ժողովրդի մէջ առաջնորդող մամուլը իւր գլխաւոր ուշադրութիւնը պէտք է դարձնէ ժողովրդի բարոյական-մրտաւոր վերածնութեան գործին, ազգ. քաղաքակրթութեան գործին։

Բայց ինչ միջոցներով է գործում կամ պէտք է գործէ մամուլը, որպէս զի կարողանայ աջողութեամբ առաջնորդել ժողովրդի բարոյական-մտաւոր վերածնութիւնը։ Նա շատ միջոցներ չունի. նրա միակ և ամենագօրաւոր միջոցը՝ խօսքն է, որ Աստուած մարդուն պարգեւել է։

Բայց որպէս զի խօսքը իւր ներգործութիւնը, իւր ազդեցութիւնը չկորցնէ ժողովրդի համար, մամուլի պարտաւորութիւնն է բարձրը պահել խօսքի նշանակութիւնը, չթուլացնել, չաւորացնել նրան։ Ընկաւ հրապարակով յայտնած խօսքի նշանակութիւնը ժողովրդի առաջ, խօսքը այլ ևս չէ ազդում մարդի և սրտի վրայ, նշանակում է, որ մամուլը կորցրել է իւր ոյժը, իւր հեղինակութիւնը, ուրեմն նա այլ ևս նշանակութիւն չունի, նա կարող չէ իւր կոչումը ստանձնել, այն է՝ առաջնորդ լինել ժողովրդի բարոյական-մտաւոր վերածնութեան։ Խօսքի նշանակութիւնը բարձր պահելով, ինքը մամուլն և նրա մէջ գործող հրապարակախօսներն էլ իրենց կոչման բարձրութեան վրայ են մնում,

Բայց որպէս զի մամուլը իւր կոչման բարձրութիւնից կարողանայ օգտաւէտ կերպով գործել, կարողանայ ժողովրդի, հասարակութեան առաջնորդ լինել, առաջնորդ դէպի լոյսը և ոչ թէ դէպի խաւարը—պէտք է որ նրա խօսքը հասկանայ ժողովուրդը, պէտք է որ խօսքի միտքը պարզ լինի հրապարակախօսի համար, որ յայտնում է ընթերցող հասարակութեան և հասկանալի լինի ընթերցողին, որ տրամադրութիւն է ցոյց տալիս ընդունելու մի որ և է միտք, որ կարդում է նա պարբերական թերթերի մէջ։

Ուրիշ էլ ինչպէս կարող էր մամուլը իւր կոչմանը ծառայել, ուրիշ էլ ինչպէս կարող էր հրապարակախօսը գործել, ներգործել սրտերի և մտքերի վրայ, եթէ նրանց միակ միջոց՝ խօսքը պարզ չէ իրենց համար և անհասկանալի է մնում ընթերցողի համար։

Խօսքերով յայտնում են մտքեր, իսկ խօսքը կազմուում է բառերից։ Այստեղից պարզ է իւրաքանչիւր նոյն իսկ միջակ խելքի տէր մարդ կանց համար, որ բառերի իմաստը նախ որոշ յայտնի և հասկանալի պէտք է լինի, որպէս զի բառերից կազմած խօսքի միտքն էլ հասկանալի լինի և կարելի լինի ըմբռնել նրան։

Երբ հրապարակախօսի համար իւր գործածած բառերի միտքը դեռ մութն է, իսկ ընթերցողի համար անհասկանալի կամ հրապարակախօսները իրենց գործածած բառերին միմեանցից տարբեր նշանակութիւն են տալիս կամ ամենևին չեն էլ մտածում բառերի բուն նշանակութեան վրայ, այլ իբրև տպագրութիւն գործ են ածում կամաւոր բացատրութիւններ տալով նրանց—հասկանալի է, որ մամուլը այդ դէպքում ոչ թէ չէ առաջնորդում ժողովրդին առաջ, այլ նրան մոլորեցնում և նրա բարոյական-մտաւոր կեանքի մէջ շփոթութիւն ձգելով արգելք է լինում ժողովրդի զարգացման

Մինք Հանապարհ ընկանք։ Ես նստել էի մի սեւուկ, Թաւամազ, ուժեղ և բաւական կայտառ ձի,—Թէև Հշմարիտ է, նա պէտք է բոլոր ոյժով արշաւէր Էլէքտրիկը կիսադրաւ գնալիս, բայց և այնպէս ես Հօրից ետ չէի մնում։ Հօրս նման ձի Հիմնով չէի տեսել ես. նա այնպէս գեղեցիկ ապատ-Հարպիկ էր ձի նստում, որ կարծես նոյն իսկ տակի ձին անգամ զգում էր այդ և Հպարտանում։ Մենք անցանք բոլոր Հեմելիքներով, գնացինք Դեվիչոյ գաշտը, Թռանք մի քանի ցանկապատերով (սկզբում ես վախենում էի Թռչելու, բայց Հայրս աչքամարՀում էր վախկոտներին,—և ես գտաբերեցայ վախենալուց), երկու անգամ անցանք Մոսկվա գետը—և ես կարծում էի, Թէ արդէն վերադառնում ենք տուն, մանաւանդ որ, ինքը Հայրս նկատեց, Թէ իմ ձին յոգնել էր,—երբ յանկարծ ինձանից Հոտոտուեց կրքմսկի կոչուած ծանծաղուտի մօտ և սլացաւ ափի երկարութեամբ։—Ես էլ ընկայ նրա ետևից։ Հասնելով հին գերանների մի բարձ կոյտի, նա Հարպիկութեամբ ցած Թռաւ Էլէքտրիկից, ինձ էլ պատուիրեց լինել ձիուց և իւր ձիու առնձը

ձեռս տալով, պատուիրեց, որ այդտեղ՝ գերանների մօտ սպասեմ նրին, իսկ ինքը մտաւ մի փոքրիկ փողոց և անհետացաւ։ Ես սկսայ ետ ու առաջ ման գալ գետի ափով ձիերը ետևիցս քաշ տալով և բարկանալով Էլէքտրիկի վրայ, որ ման գալու մէջ ինձ հենց այն է անդադար Թափահարում էր գլուխը, փռնչում էր, խրխընջում էր. իսկ երբ կանգ էի առնում՝ կամ սմբակով գետինն էր փորփրում կամ Հչալով կծոտում ձիուս վիզը, մի խօսքով երեն պահում էր որպէս երես առաջ pur sang (մաքուր արիւնի)։ Հայրս չէր վերադառնում։ Գետից փչում էր մի անախորժ խոնաւութիւն. սկսաւ բարակ անձրևել և փոքրիկ մուգ ամպը կազմեց մոխրագոյն տխմար գերանների վրայ, որոնք չափազանց ձանձրացրել էին ինձ և որոնց մօտերքը Թափառում էի ես։ Տխրութիւնն տիրեց ինձ, բայց դեռ Հայրս չկար ու չկար։ Մի չուխոնցի պահապան, նոյնպէս ամբողջապէս մոխրագոյն Հագած, ահագին կՀուՀանման հին սաղաւարտը գլխին և տապարատէգը ձեռին (ինչ կարիք կար, որ պահապանը գտնուում էր Մոսկվա գետափի մօտ) մօտեցաւ ինձ, և իւր պատուական կնճռատեսակ դէմքը պարզելով ինձ, ասաց.

—Ի՞նչ էք շինում այստեղ, պարոն, այդ ձիերով։ Ցուէք ես պահեմ։ Ես չպատասխանեցի. նա Ծխախոտ խընդրեց ինձանից։ Նրանից ազատուելու Համար (Ծանուանդ որ անհամբերութիւնն էլ տանջում էր ինձ), ես մի քանի քայլ գնացի այն կողմը, ուր Հեռացել էր Հայրս. յետոյ անցայ բոլոր քաչչան, շուռ եկայ անկիւնը և կանգ առայ։ Փողոցում, ինձանից քառասուն քայլ Հեռու, փայտէ տնակի բաց պատուհանի առաջ, մէջքը ինձ գարձրած կանգնել էր Հայրս. նա կուրծքը յենել էր պատուհանի տախտակին, իսկ սեղեակում, որ կիսով չափ ծածկուած էր վարագոյրով, նստած էր մուգ չորեր Հագած մի կին և խօսում էր Հօրս Հետ. այդ կինը Զինայիդան էր։

Ես արձանացայ։ Ամենևին, պէտք է խոստովանած, չէի սպասում ես դրան։ Սկզբում ուզում էի վախուտ տալ։ «Հայրս կարող է ետ նայել,—մտածեցի ես,—և ես կորած եմ»... բայց մի տարօրինակ զգացում, Հետաքրքրութիւնից զօրաւոր մի զգացում, նոյն իսկ նախանձից զօրաւոր, երկիւղից զօրաւոր մի զգացում—կանգնեցրեց ինձ։ Ես սկսայ ուշադրութեամբ դիտել, ես Հիմնում էի լսել նրանց խօսակցութիւնը։ Ինչպէս երևում էր, Հայրս մի բան էր պնդում։ Զինայիդան չէր Համաձայնում։ Աւելս մինչ Հենց այժմս էլ տեսնում եմ նրա Թախծալի, լուրջ, գեղեցիկ և Հատատմութեան, տխրութեան, սիրոյ և մի տեսակ յուսահատութեան—ես աւելի լաւ բառ չեմ գտնում դրա Համար—աննկարագրելի կինքը կրող դէմքը։ Նա միահանգ բառեր էր արտասանում, չէր բարձրացնում աչքերը և միայն ժպտում էր—խոնարհ և յամառ։ Լսի այդ ժպտով Հանապարհի ամբողջ իմ նախկին Զինայիդային։ Հայրս ուսերը վեր Հանեց և ուղղեց գլխի գլխարկը—որ միշտ նրա անհանգստութեան նշանն էր...։ Յետոյ լսեցի—vous devez vous séparez de cette... (դուք պէտք է բաժանուիք այդ...) խօսքերը... Զինայիդան ուղղուեց և մեկնեց Հեռքը.... Յանկարծ մի անհաւատալի բան կատարուեց աչքիս առաջ՝—Հայրս բարձրացրեց մարակը, որով Թափ էր տալիս իւր քղանցի փոշին—և խիստ Հարուած իջեցրեց Զինայիդայի մինչև արմուկը մերկ

և վնասում նրան։

Մենք արդէն անցեալ տարի առիթ ենք ունեցել ասելու, որ մեր մի շարք հրապարակախօսների համար միևնոյն բառերը տարբեր նշանակութիւն ունին, և այդ շփոթութիւնը ասելի յայտնւում է բանակռուի ժամանակ, որ հենց իւր սկզբումն իսկ փողոցային կռուի է փոխւում։ Այդ դէպքում ընթերցողը մի բան հասկանալու, մի բան սովորելու, իւր միտքը մամուլի առաջնորդութեամբ լուսաւորել կարողանալու փոխարէն, խաւարի և տարակուսանքի մէջ է ընկնում։

Արդ, ինչպէս կարող է այն մամուլը ճշմարտապէս օգտաւէտ լինել ընթերցող հասարակութեան, առաջնորդել նրան դէպի լաւը, լուսաւորել ժողովրդի միտքը, առաջ տանել նրա բարոյական-մտաւոր վերածնութիւնը, երբ նա տարիների ընթացքում ամենևին հոգ չէ տանում թէ ինքն ըմբռնելու և թէ ընթերցող հասարակութեան մեկնելու գործ դրած բառերը։

Որ այդպիսի բան եղել է և մամուլի այդ դրութիւնը բաւականին խանգարել է մեր ժողովրդի կանոնաւոր զարգացման գործը և թէ այդ գործին նպաստող շատ միջոցներ չարաչար վնասուել են այդ դրութիւնից—այդ մասին կը խօսենք հետևեալ առաջնորդողում։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

ՇՈՒՇՈՒԻ.—կարծես մեզանում կամայ կամաց ուզում են մոռանալ հարսանիքները ժամանակ անելիք չըռայլ ծախսերը թեթևացնելու և մասամբ վերջացնելու մասին։ Անցեալ օրերը քաղաքիս հարուստներից մէկը իւր որդու հարսանիքին ոչ ինքը երկար օրերով (ինչպէս առ հարսարակ լինում են) խնջոյքներ ու խրախճանքներ սարքեց և ոչ էլ իւր խնամուն Թողեց միևնոյնն անելու. այլ երկու կողմը ևս միայն սլսակի երեկոյեան հաւաքուելով հարսանիքի տները՝ պսակից յետոյ գնացին տղայի տունը և մի երեկոյթով վերջացրին ամեն բան։ Աւելի աչքի էր ընկնում այն, որ պսակը, ինչպէս գրած էր հրապարակման վրայ, երեկոյեան ճիշդ ժամը 6-ին կատարուեց եկեղեցում։ Ցանկալի կը լինէր, որ մեր հարուստ այս արածից օրինակ առնէին և միւսները, մանաւանդ մէջին և ստորին դասի մարդիկ, որոնք իրենց եղածչեղածը, չնայելով որ շատ էլ պարտքովի է լինում, վատնում են զուռնաչիներին, մեծ մեծ ճաշկերոյթների և իրենց չափից աւել ծախսերի համար։ Միևնոյն ժամանակ ցանկալի էր, որ հարուստները էլ հետևելով այդ օրինակին, չմոռանային և բարեգործական նպատակով նուիրատուութիւն անել։

—Փ. գիւղացի մի խեղճ մարդ, որ տեղից որ է մի կերպ այս թանգութեան տարին մի րեռ ցորեն ձեռք բերելով՝ տանում է Ասկեռանի ջրաղացները աղալու։ Գիշերը վրայ հասնելով՝ Թուրք աւազակները թափուում են այնտեղ՝ ջրաղացը և կամենում են խլել հայի ցորենը. հայը մենակ լինելով, իսկ Թուրքերը շատ, չէ կարողանում դիմադրել նրանց։ Թուրքերը խեղդելով նրան՝ գցում են ջրաղացի ջրի մէջ և ցորեն, ալիւր բոլորը յափշտակում տանում են։ Խեղճ հային սպասում են, թէ երբ կը վերադառնայ և իւր սոված որդկերանց համար հաց կը բերէ, բայց օրչափ է լինում նրանց ցաւը, երբ հօր փոխրէն են բերում ալիւրի տեղ։

—

«Кав.»-ը լսել է, որ նոյեմբերի 27-ին իշ. կառավարչապետ Դօնդուկով-Կօրսակովը պիտի պարահանդէս կազմէ պալատում։

—

«Աբարատ»-ի նոյեմբերի ամսատետրում կարդում ենք, որ Նորին Վեհափառութիւնը կոնդակով արքեպիսկոպոսութեան պատիւ է շնորհել կ. Պոլսի նորընտիր պատրիարքին։

—

ԲԱԳՈՒԻՒ.—Շատ անգամ ժողովրդի մէջ հիւանդութիւնները տարածուելու պատճառը լինում են վատ կերակրեղէնի գործածութիւնը։ Բագուն ևս ազատ չէ հիւանդութեան այդ մեծ աղբիւրից։ Այսպէս օրինակ, յաճախ կարելի է տեսնել Թուրք մսագործները, վերաւոր, քթիչը Թափած, հիւանդ, որոնք հարիւրաւոր ոչխար են մորթում, մորթելուց յետոյ իրենց շորթում ջրովդութեանս մէջ։ Ես առանց մտածելու նայում էի գետին և չէի նկատում, որ արտասուքը հոսում էր աչքերից։ Նրան ծեծում են... ծեծում են... ծեծում են... մտածում էի ես։

—Դէհ, ինչ ես կանգնել, տուր ձիս—լսուեց հանկից հօրս ձայնը։

Մեքենայաբար ձիու սանձը տուի նրան։ Նա թռաւ էլէքտրիկի վրայ... Սառած ձին ծառացաւ և սաժէն ու կէս ոտիկն արաւ... բայց հայրս շուտով զսպեց նրան. նա լեռնով լեռնեց ձիու կողքերը և բաւնդքով խրփեց վրան... Էհ, մարակս էլ չիայ, չընջաց նա։

Ես յիշեցի այդ մարակի մի փոքր առաջուայ սուլոցն ու հարուածը և սարսռեցայ։

—Ինչ արիր մարակդ,—հարցրի ես հօրս մի փոքր յետոյ։

Հայրս չպատասխանեց և առաջ աղաւեց։ Ես հասայ նրա հետևից։ Ես անպատճառ ուզում էի տեսնել նրա երեսը։

—Ձանձրացայիր առանց ինձ,—ասաց նա առանձինի մէջից։

—Մի փոքր։ Ա՛ռը ես ձիր ձգել մրատրակդ,—հարցրի ես կրկին։

Հայրս արագութեամբ նայեց ինձ։—Ես վէր չեմ ձգել,—ասաց նա,—այլ դէն ձգեցի։—Նա մտածմունքի մէջ ընկաւ և խոնարհեցրեց գլուխը... և ահա այստեղ առաջին և համարեա թէ վերջին անգամ տեսայ, թէ ինչ քնքշութիւն և վշտակցութիւն կարող էին արտայայտել նրա դէմքի խստատեսիլ գծերը։

Նա կրկին արշաւեց և ես այլ ևս չկարողացայ հասնել նրա հետևից. ես նրանից մի քառորդ ժամ ուշ հասայ տուն։

«Ա՛յ, այս սէր է», ասում էի կրկին ինքս ինձ, գիշերը գրասեղանիս առաջ նստած, որի վրայ էլի սկսել էին գիրք ու տետրակները երևալ. «այս կիրք է»... «Ինչպէս կարելի է չվերդովուել, ինչպէս կարելի է դիմանալ, թէկուզ ամենասիրելու ձեռքից սառցած հարուածին — այսպէս ենք մտածում մենք... բայց, ինչպէս երևում է, իրա րելի է՝ եթէ սիրում ես... իսկ ես... ես երևակայում էի...»։

Վերջին ամռուայ ընթացքում բաւական փորձուել էի ես—և իմ սէրս բոլոր իւր յուզմունքներով ու տանջանքներով ինձ մանր, մանկական և չընչին էր թւում այն մի ուրիշ, անյայտ բանի համեմատ, որ ես հասկանում էի Թուրքերի անմիջական հպումից միշտ մորթած կենդանու մորթը։ Ի հարկէ, այդ բանը օգտակար է մսագործների համար, որովհետև թէ միսն է ծանր քաշում և թէ կենդանու մորթին հեշտութեամբ հանւում, բայց օրքան վնասակար է դա հասարակութեան համար։ Եթէ շատ հիւանդութիւններ նոյն իսկ գրքի միջոցով են անցնում, ուրիշներին վարակում, օրքան աւելի պիտի լինի մսի միջոցով հիւանդութիւնները տարածելու չափը։ Քաղաքիս վարչութիւնը տարեկան կէս միլիոնի ծախս ունենալով հանդերձ, չկարողացաւ այս վնասակար սովորութեան առաջն առնել։ Վերջերս Գանձակից եկան մի քանի հայ մսագործներ, որոնք ընկերութեամբ սկսան իրենց գործը։ Նրանք չեն մորթում կենդանու մորթը հանելու համար, և այդ պատճառով էլ նրանց վաճառած միսը և համեղ է և առողջարար։ Բնականաբար բազմաթիւ մուշտարիներ ունին նրանք։ Սակայն այդ բանը խիստ դիւր չէ գալիս Թուրք մսագործներին, որոնք ամեն կերպ աշխատում են նրանց վնասել, որ նոյն է, թէ քաղաքացիներին վնասել։ Հրաւիրում ենք քաղ. վարչութեան ուշադրութիւնն այս երևոյթի վրայ, մանաւանդ որ նոր մսագործները առանց վարձի կատարում են քաղ. վարչութեան սպարտաւորութիւնը — առողջ միս մատակարարելով քաղաքին։

—

Այսօր, երեքշաբթի, դեկտեմբերի 13-ին Թիֆլիսի Թատրոնում սլսակ կայանայ Հանգուցեալ Մանիի օգտին մի ներկայացում, որին կը մասնակցեն Թիֆլիսում յայտնի դերասանները և դերասանուհիները։ Կը ներկայացնեն Զայկովսկու «Եւգէնի Օնեգին» օպերան։

—

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 12-ին, առաւտեան ժամը 5 ին քաղաքիս Նորաշէնի փողոցում Հրդեհ սլսակեց. այրուեց երկաթավաճառ Եագոր Յակոբեանի տունը։ Հրդեհը պատահել է երկաթեայ վառարանը չափից դուրս վառելուց։ Վառարանի խողովակը կլսած է լինում տան կոճին, որը և նախ այրւում է, իսկ նրանից վառւում է ամբողջ կառոյը և երեք սենեակի առաստաղը։

—

Ինչպէս լսում ենք, ռուսաց դրամատիկական խումբը, որ միշակ և ընդհանրապէս աննշան խումբ է, գնում է Քութայիս 5 ներկայացում տալու համար, իսկ դրա բացակայութեան ժամանակ ազնուականների բանկի թատրոնում կը վերանորոգեն վառարանները, որոնց անյարմարութիւնն շատ զգալի է թատրոն այցելողների համար։

—

Ինչպէս յայտնի է, արժ. Յովհաննէս վարդ. Շերամուխին ձեռնարկել էր քաղաքիս ս. Սարգիս ուխտատեղի շինութեան և վերանորոգութեան, որի համար հատարակութեան կողմից տրւում են օժանդակութիւն։ Առաջինը տեղս ինտելիգենցիայի կողմից, երկրորդը՝ ուսանողներից, իսկ երրորդը՝ երևաւոր վաճառականների և գործատէրների կողմից։ Ինչպէս լսում ենք, մի չորրորդ ուղղութիւն էլ կուղարկուի «Արարքին» ընթերցողութիւնից։ Այստեղ նոր չարաշահութիւնի հրատարակելու մասին ոչինչ յայտնի չէ։

—

Ինչպէս լսում ենք, պ. Ֆօրիատեին Ծննդեան տօներին Թիֆլիսի ազնուականների բանկի թատրոնում տալու է մանկական երեկոյ տօնածառով և բնծաներով։

—

Չինգշաբթի, դեկտեմբերի 8-ին կայացաւ Կովկասի Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։ Ընկերութեան վոլո-նաչալնիկ Մ. Ի. Կուչաեւը ժողովին ընդարձակօրէն պատմեց Թիֆլիսում գիւղատնտեսական և արդիւնաբերական ցուցահանդէս կազմելու խնդրի ծագումը և նրան սկսել էր Փրանսերէն մի նամակ գրել։ «Որդեակ,—գրում էր նա,—վախեցիր ինոջ Թոյնից...»։ Նրա մահից յետոյ մայրս բաւական խոլոր գումար ուղարկեց Մոսկուա։

XXII

Անցել էր չորս տարի։ Նոր համալսարան աւարտած, դեռ տատանման մէջ էի, Թէ ինչ անեմ, ու կողմը գնամ՝—առ ժամանակ մտն էլ գալիս պարապ։ Մի երեկոյ Թատրոնում պատահեցայ Մայդանովին։ Նա արդէն ամուսնացել և ծառայութիւն էր մըտել. բայց փոփոխութիւն չգայ նրա վրայ։ Նա նոյնպէս գուբ բանից ոգևորւում էր և գատարկ բանից յուսահատում։

—Գիտէք,—ասաց նա ինձ,—տիկին Գոլւսկայան այստեղ է։

—Ի՞նչ Գոլւսկայա.

—Մինչ մոռացի էք. երբեմն նրանադուսաը Զինայիդան, որին մենք բոլորս սիրահարուած էինք, գուք էլ նոյնպէս։ Ցիշում էք, Նեսկուչնոյի մօտ, ամարանոցում։

—Նա Գոլւսկու հետ է ամուսնացել։

—Այո՛։

—Ես այժմ Թատրոնումն է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ.—Այս տարի Երևանում ձմեռը ցրտաշունչ է անցել. ամիսներով ցուրտ եղանակներ են տիրել, որոնց ժամանակ ջերմաչափը 28-ից մինչև 32 աստիճան ցրտի է իջել. ինչպես հայտնի է, ցուրտ եղանակները մեծ վնաս են հասցնում ծառերի արմատներին, որոնք սառչելով՝ ծառերը չորանում են. ինչ ասել, որ ամբողջ ծառեր են ցամաքել. այդ պատճառով էլ Երևանի պարտեզներում ծառերի մեծ մասը չորացել է. ոմանք ասում են, թե ծառերի մեծ մասը չորանալու պատճառը ոչ թե ցուրտ եղանակներն են եղել, այլ ծառերի ոռոգման ժամանակ ջրի մեջ եղած աղերը, որոնք ծառերի արմատների վրա են նստել. ինչ էլ որ լինի պատճառը, մի բան հաստատ է, որ Երևանի պարտեզների մեծ մասը ծառերից զուրկ է մնացել. ուրիշ տարի ստիպված կլինեն նոր ծառեր տնկել. (Մշակ)

ՀՐԱՇԱԼԻՔ ԱՂՋԻԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ.—Ինչպես հայտնի է, Ռուսաստանի կառավարությունը հրամայել է, որ Ռուսաստանի բոլոր հրեաները, որոնք ապրում են Ռուսաստանի ներքին նահանգներում, պետք է տեղափոխվեն Ռուսաստանի սահմանամերձ նահանգները. այդ հրամանի համաձայն՝ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում ապրող հրեաները պետք է ստանան հատուկ անձնագրեր, որոնք կարող են ստանալ միայն այն հրեաները, որոնք ունեն 1500 ռուբլի կամ ավելի կապիտալ. այդ անձնագրերը տրվում են միայն մեկ տարի ժամանակով, և ամեն տարի պետք է նորանոր անձնագրեր ստանալ. այդ անձնագրերը տրվում են միայն այն հրեաներին, որոնք ունեն առևտրական կամ արհեստավորական իրավունքներ. այդ հրամանի համաձայն՝ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում ապրող հրեաները պետք է ստանան հատուկ անձնագրեր, որոնք կարող են ստանալ միայն այն հրեաները, որոնք ունեն 1500 ռուբլի կամ ավելի կապիտալ. այդ անձնագրերը տրվում են միայն մեկ տարի ժամանակով, և ամեն տարի պետք է նորանոր անձնագրեր ստանալ. այդ անձնագրերը տրվում են միայն այն հրեաներին, որոնք ունեն առևտրական կամ արհեստավորական իրավունքներ. այդ հրամանի համաձայն՝ Ռուսաստանի ներքին նահանգներում ապրող հրեաները պետք է ստանան հատուկ անձնագրեր, որոնք կարող են ստանալ միայն այն հրեաները, որոնք ունեն 1500 ռ., ապա մեծաքանակ հրեաներ են ենթարկվում հետևյալ դժվարություններին—ինչպես հայտնի է, հրեաները ամեն տարի Զատիկի ժամանակ մեծ քանակությամբ քրիստոնյա երեխաներ են գողանում և նրանց արյունը խառնում են Զատկի հացի մեջ. այդ պատճառով էլ ամեն տարի Զատկի ժամանակ հրեաների դեմ մեծ հալածանքներ են լինում. ուրիշ տարի էլ այդ հալածանքները շատ մեծ չափեր են ընդունել. հրեաները ստիպված են եղել մեծ գումարներ վճարել, որպեսզի ազատվեն հալածանքներից. այդ պատճառով էլ հրեաները ուզում են ամեն տարի Զատկից առաջ Ռուսաստանի սահմանամերձ նահանգները գնալ, որպեսզի այնտեղ ազատ կերպով կարողանան Զատիկը տոնել. (Մշակ)

ՀՐԴԵՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ.—Ինչպես հայտնի է, Ռուսաստանի կառավարությունը հրամայել է, որ Ռուսաստանի բոլոր հրեաները, որոնք ապրում են Ռուսաստանի ներքին նահանգներում, պետք է տեղափոխվեն Ռուսաստանի սահմանամերձ նահանգները

բացականչում է. «ընկած մեծութիւնն այլ ևս չի վերականգնուիլ»,—Նատալիա Թագուհին սկսաւ բարձրաձայն հեկեկալ և ընկաւ նրբ քրոջ կիրքը։

***

Լուսաւորութեան տարածելու չափը.—Առաջ ենք բերում հետևեալ թուերը, որոնք ոչինչ բացատրութեան կարօտ չեն։ Թուերը վերաբերում են զանազան ազգերի մէջ տարածուած կրթութեան չափին։ Կարդալ և գրել չգիտցողների թիւը (տարիքից մեծ) հետևեալ տոկոսներն են կազմում ժողովրդի ընդհանուր թուից.—Ռուսիայում, Րումինիայում և Սերբիայում հասնում է 80%-ի, Սպանիայում 63%-ի, Իտալիայում 48%-ի, Ունգարիայում 43%-ի, Աւստրիայում 39%-ի, Իրլանդիայում 21%-ի, Ֆրանսիայում և Բէլգիայում 15%-ի, Անգլիայում 13%-ի, Հոլլանդիայում 10%-ի, Միացեալ-Նահանգներում (սպիտակամորթները) 8%-ի, Շուէյցարիայում 7%-ի, Զուիցերիայում 2½%-ի, ամբողջ Գերմանիայում 1%-ի, Բաւարիայում, Բադէնում, Վիւրտեմբերգում, Դանիայում, Շուէդիայում չկայ մի մարդ, որ աշակերտական հասակն անցկացրած լինէր և կարդալ-գրել չիմանար։ Ցաւալի է այս ցուցակի մէջ առաջին տեղ բռնելը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-ի
ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 դեկտեմբերի.—«Русское Судоходство» շաբաթաթերթը առաջիկայ տարին ընդարձակելով իւր պատմական և ճանապարհորդական բաժինը, ձեռնարկել է ֆինանսների մինիստրութեան մէջ պահուող հեռագրքիր փաստագրերի ստուգութեան, որոնք պատկանում էին պետական կոմմերց-կոլլեգիային։

ՊԱՐԻԶ.—Անցեալ գիշերը des archives-ի շինութեան մէջ, ոստիկանատան առաջ, ուժանակի պայթում առաջացաւ, որից շինութեան առաջի մասը քանդուած է։ Մարդկանցից ոչ ոք չէ վնասուել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 դեկտեմբերի.—«Бирж. Вѣд.» թերթի հատուկ վաճառումը կրկին թոյլ է տուած։

Ներքին գործերի մինիստրը նահանգապետներին ուղղած շրջաբերականի մէջ առաջարկում է կարգադրել, որ այսուհետև ժանտախտն անասուններին չպատուաստեն, իսկ միւս տարափոխիկ հիւանդութիւնների պատուաստումը կատարուի միմիայն բժշկական դեպարտամէնտի թոյլտուութեամբ և տեղական բժշկական և կենդանաբուժական և ոստիկանական վարչութիւնների խիստ հսկողութեամբ։

ԼՕՆԴՕՆ. — Պատգամաւորների ժողովին յայտարարուած է, որ Էմին-փաշան և Ստենլին գրաւում են Սրուվիմում, Կոնգոյի թագաւորութեան մէջ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 դեկտեմբերի.—Հրատարակուած է ֆինանսների մինիստրութեան կարգադրութիւնը գործադրութիւնից վերացնելու 15,000,000 թղթադրամները, որոնք ապահովուած էին պետական գանձարանի ոսկով։

ԲԱԹՈՒՄ. — Քաղաքային խորհուրդը որոշեց մերժել Բաշիլդի խնդիրը ցիստէրնից շոգենաւ նաւթ պարպելու համար երկու խողովակներ շինելու մասին, այն պայմաններով, որ ունին Նօբէլը, Եֆքաեւը և ուրիշները, իրենց մերժումը փաստաբանելով նրանով, որ մեծ չափով արտաթորելու դրութիւնն (սիստէմ) այնպիսի ծախսեր է պահանջում, որ փոքր գործարանատէրերն անկարող կը լինին մրցել։ Վերջիններիի սենդիկատը խնդրամատոյց է լինում արտաթորմամբ կերոսինի արտահանութիւնն բոլորովին արգելելու մասին, կամ գէթ արտաթորման միջոցով կերոսին ուղարկողների վրայ այնպիսի տուրք դնուի, որ վաճառանոցներում կերոսինի գինը միևնոյնը լինի։

ՀՈՒՄՄ, 12 դեկտեմբերի.— Ֆինանսների մինիստր Մալիանին հրաժարական տուեց։

ՎԵՆՆԱ.—Այստեղ կարծում են, որ Աւստրիա-Ունգարիան չի խառնուիլ Սերբիայի գործերում և սպասում են Միլանի գահից հրաժարուելուն և նրա որդու՝ Ալէքսանդրի թագաւոր հրատարակուելուն։ Ունգարական ընդիմադիր կուսակցութիւնը դժգոհութեամբ յայտարարում է, որ իբր թէ Միլանը սերբիական քաղաքականութեան ուղղութիւն է տալիս բոլորովին համապատասխան Ռուսիայի միտումներին։

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐԱՆ
9 Դեկտեմբերի։

Լօնդօն	97,15	ր.	96,60 ր., 97 ր.
Համբուրգ	47,65	ր.,	47,55 ր.
Պարիզ	38,40	ր.,	38,15 ր.
Պօլուխմպերեալ	7	ր.	80 կ. սակ.
Մաքս. կուպօն	156	ր.	— կ. սակ.
Արծաթ	1	ր.	18 կ. գն.

Բօրսային գին. 6⅞ և 7¾%
Պետակ. բանկի 5% տոմս.

1-ին շրջանի. .	99	ր.	— կ. սակ.
2-րդ	97	ր.	75 կ. սակ.
3-րդ	97	ր.	50 կ. գն.
4-րդ	97	ր.	50 կ. գն.
5-րդ	97	ր.	50 կ. գն.
6-րդ	—	ր.	— կ. գն.

100 և 1000 ր. արևելեան վոխառութեան 5% տոմսեր,

1-ին շրջանի .	97	ր.	87 կ. սակ.
2-րդ	98	ր.	— կ. սակ.
3-րդ	97	ր.	50 կ. սակ.

Առաջին 5% ներքին վոխառութեան — ր.

տոմսեր . . .	272	ր.	50 կ. սակ.
2-րդ	245	ր.	50 կ. սակ.
5½% բէնտեր .	102	ր.	25 կ. սակ.
Ոսկէ բէնտ . .	175	ր.	50 կ. սակ.

Թէֆ. քաղ. վարկի ընկեր.

օբլեգ. . .	81	ր.	— կ. գն.

Պետական բանկի
4% տոմսեր . . 82 ր. — կ. սակ.
Երկաթուղու բէնտ — ր. — կ. սակ.
Ազնուակ. հող. բանկի գրաւաթղթերը — ր. — կ. գն.

Պետերբուրգի բօրսային տրամադրութիւնը շատ հաստատ է։

Խմբագիր-հրատարակիչ
ՍԳԱՆԴԱՐ ՍԳԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Խնդրում ենք այն յարգելի պատուններից, որոնց միջոցը ներաւմ է, չխնայել իրենց օգնութիւնը Զիտրի աղքատ դպրոցին. նոյնպէս և այն պարոններից, որոնք լոյս են ընծայում գրքեր, մի-մի օրինակ ուղարկեն այստեղ. նոյնպէս խընդրում ենք այն բարի պարոններից, որոնք իրենց հաշուով լրագրեր են ուղարկում զանազան ուսումնարաններին, մի օրինակ էլ մեր ուսումնարանին յատկացնէին։

Պարոն Մելիք-Հայկազեանցի հաշուով արդէն ստացուում է մի մանկական ամսագիր։

Հասցէն.—Въ Чхари (Черезъ станцію Кварцы). Въ Армянскую школу.

Յովհաննէս Մալխասեանց
1—1

SIROP DE RAIFORT IODÉ
DE GRIMAKLT & C-e
Pharmaciens à Paris
autorisè en Russie
ՐԷՖՕՐ ԻՕԴԷԻ ՍԻՐՕՊ
Պարիզի Գրիմօ և ընկ. Դեղավաճառների

Այս դեղը գործածուում է քսան տարիէ ի վեր երախաների հիւանդութիւնների դէմ ձկան լուղի և անտիսկօրպիկ (противоцынготный) սերօպի տեղ և նշանաւոր արդիւնքներ է տալիս։

Երախայոց վզի այլևայլ ուռոյցքները, խուլը, և մարմնի, գլխի և երեսի վրայ երևցած բաղմատեսակ վէրքերը բժշկելու համար սրանից առաւել ազդու դեղ չկայ։ Միևնոյն ժամանակ բժշկում է մարմնի մեզկութիւնն ու գունատութիւնը և տալիս է երախաներին իրենց բնական զուարթութիւնն ու արթնութիւնը։ Սա անսպիտ դեղ մէ, ծծող երախայոց մարմնի և գլխի վրայ երևցած վէրքերը բժշկելու և արիւնը մաքրելու համար։

Ծախւում է Պարիզ, Վիվիէն փողոց № 8. т
(М.) գ. 27—13

ԶԳԱԽԻԺԵԱՅ
ՈՍՔԻ ԿՈՇՏԻ ՍՊԵՂԱՆԻ
Ա. ԲԷՐԳՀՕԼՑԻ

Ոսքի ամեն տեսակ կոշտ և երկնդ մի քանի օրուայ մէջ անհետացնելու համար։ Ծախւում է շատ դեղատներում և պետային ու ձգտաճարային մագազիններում։ Գլխաւոր դեպօն—Նեվսկայա դեղատուն, Անիչկովի կամրջի մօտ՝ Պետերբուրգում։
М. 50—12

Մեզանից անկախ պատճառներով, մինչև այժմ մեր թարգմանած—Շատաբ-դօկտօր Կրասնօ պօլսկու

«ԳԱՂՏՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻՆ
վէնեբեան ախտերից բժշկուելու մասին»

խորագրով գրքոյկը լոյս տեսնել չկարողացաւ։ Ներկայումս մենք աշխատում ենք, որքան կարելի շուտով այդ գրքոյկը լոյս հանել և տարածել։—Բաժանորդագրութիւնը շարունակւում է. գինն է 20 կոպէկ։ Օտարաքաղաքացիները բացի գնից, պէտք է ամեն մի հինգ օրինակի համար ուղարկեն նաև երկու հատ 7 կոպ. պօստի մարկայ, որպէս ճանապարհածախք։ Մեր հասցէն—Baku. — Константину А. Геворкянцу.

Կ. Հ. Գևոնդեանց
(Գ.) 5—3

ԽԼՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ԽՅՃՈՑ ԳԼԽԻ ՄԷՋ
Ինչպէս ազատուի մարդ այդ տկարութիւնից
Բացատրութիւնների մասին դիմել, ռուսերէն կամ ֆրանսերէն լեզուով գրած, Ի. Գ. Նիկօլասնին 4 rue, Drouot. Պարիզ (Ֆրանսիա)
15—7

ԱՐԴԵՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿՆ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՑՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
„ՔԵԱՐԱՄԻ ԵՒ ԱՍԼԻԻ“
ՀԷՔԻԱԹԸ, ՀԱՆԴԵՐՁ ԵՐԳԵՐՈՎ։
Փոխադրութիւն Թիւրքերէնից
Աշխատասիրեց ԱՇՂ-ՋԻՒԱՆԻՆ
Տպւում է Ալէքսանդրապօլ, Գ. Սանօյեանցի տպարանում։
6—6

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
Ուղիղ և կանոնաւոր երթևեկութիւն Մարսէլլի և Բաթումի մէջ։
Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 22-ին, «ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ» (Mingrélie) շոգենաւը, նաւապետ «ԺԻՐՈՒԻԷՆ» (Giboin) դուրս կը գայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէլլ։
Տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան գործակալութեան Բաթումում՝ պ. ԳԱՐԱՆԻՕՆԻՆ, Թիֆլիսում՝ պ. ՐԷՆՈՒԻՆ, նախկին գալերեյա Աբծրուխինների № 103. 3—2

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
վաճառւում են Խրիմեան Հայրիկի հեռաւոր գրքերը.

1)	Պրախտի ընտանիք, . . .	գինը 1 ր.	6.	ծախքը	25 կ.
2)	Սիրաք և Սամուէլ, . . .	— 1 ր.	»	»	25 »
3)	Մարգարիտ արքայութեան,	— 50 կ.	»	»	15 »
4)	Յիսուսի վերջին շաբաթը,	— 50 կ.	»	»	15 »

(ա.) 6—1

ՆԵՍՏԼԷԻ ԿԱԹՆԱՅԻՆ ԱԼԻՒՐ. գինն է 1 ր. 15 կ.
Ծծի երեխաներին սնուցանելու համար
Մայրական կաթի տեղ գործածելու համար մինչև այժմ հնարուած միջոցներից ամենալաւն է։ Դա սննդարար է և դիւրամարս, և ամեն մի տղայ սիրով կը դնդնում է։
ՈՐՊԻՍ ԿԵՐԱԿՈՒՐ առաջարկում եմ և ԹՈՒՅԼ ՏՍԱՄՈՒԹ ունեցող ՀԱՍԱԿԱՒՈՐՆԵՐԻՆ
ՆԵՍՏԼԷԻ ՅԱՄԱՓԱՅՐԱՒՏ ԿԱԹ. գինը 85 կ.
Վաճառւում է բոլոր դեղատներում, դեղավաճառանոցներում և մանրավաճառների մօտ։
ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԷՊՕՆ Պետերբուրգ, Կազանսկայա, 3· ԱԼ. ՎԵՆՑԵԼԻ ՄՕՏ
Մոսկվա, Զիստյե պրուդի, Մաշկին., տուն Սոլենիկովների.
ԲՈԼՈՐ ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻԱԿ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

Պատիւ ունիմ հասարակութեան հաղորդելու, որ ես պատասխանատու եմ մէյն այն տուփերի համար, որոնց վրայ կապոյտ կնիք և Ալէքսանդր Վենցէլի ստորագրութիւնը կայ։
ՀԷՆՐԻԽ ՆԵՍՏԼԷ, ՎԷՎԷՅՈՒՄ (Զուիցերիա)։
(М.) 3—1

ԳՕԼՈՎԻՆՍԿԻ ՊՐՕՍՊԷԿՏԻ ՎՐԱՅ
ԴՈՎԼԱԹԵԱՆՆԵՐԻ
ՆՈՐ ԲԱՅ ԱՐԱՆՑ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ
Մինչև դեկտեմբերի 24-ը, այնտեղ մնացած ապրանքի։
19—9

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 12-го Декабря 1888 г. Տպարան Կավկազ լրագրի գրատենեակի Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д. Читахова